

***SUGEA DANTZAN:
MENTALITATE KOLEKTIBOAK,
ESPAZIOA ETA ERABILERA BILBON***

Ikastarorako luzatutako planteamendu eta galderak:

- Hiri bakoitzak badu hiriaren esanahi nagusiak zabaltzen dituen gune sinboliko-kolektibo bat eta horren emaitza den hirigintzak hiritarren artean txertatzen ditu esanahiok espazioaren erabileraren bidez, beste arlo askoren artean, hizkuntzaren erabileran eraginez.
- Bilbon emaitza kolektibo, gatazkatsu eta amaiezin den gune sinboliko horretan elkar-eraginean ari diren hiri-mentalitate kolektiboetara eta haien diskurtsoetara hurbilketa egingo dugu, ondoren, etorri berriak diren hiritarren ikuspegietan sakonduz, hizkuntzaren erabileran zein eragin duten aztertu eta eztabaidatzeko.
 - Bilboren azken hamarkadetako eraldaketa espazialak zein eragin izan du bilbotarron hizkuntza sinismen, ideologia eta praktiketara?
 - Zein eragin izan dezake etorkizunera begira?
 - Nola txertatu da eta txertatzen da hiria hiritarraren hizkuntzan?
 - Erabilerarena ikasketa kulturala dela esaten badugu, zertaz ari gara?
 - Hizkuntza-aniztasunak zein toki du hiriaren hegemonian?
 - Eta hirian ematen ari den euskararen berreskurapenean?
 - Hiria-espazioa-erabilera hirukian non daude euskararentzako aukerak?

Hauek eta antzeko galderak jorratuko dira saioan.

AURKIBIDEA

- *Oinarriak: nondik abiatu*
- *Metodologia*
- *Espazioaren Eraldaketa*
- *Begirada Talka*
- *Sugea bere zuloaren bila*
- *Hizkuntzaren erabilera Hirian:
Proposamen teoriko bat*
- *Eztabaidarako Galderak*
- *Formulazio posible bat*
- *Mikel Laboak adeu Palau de les Arts-etik*

1) OINARRIAK: NONDIK ABIATU

- Oinarria: *“Sugea Dantzan: She’s in Fashionetik Bilbao Euskarazera”* ikerketa
- **Espazio urbanoak**. zein bere garapen eta eraldaketan nagusitzen diren hizkuntzek, are **hiriak berak ere eta bertan gatazkan ari diren mentalitate kolektiboek**, ezagutzen edo erabiltzen ez diren beste hizkuntzekiko **jarrera eta erabileran eragiten** dutela da abiapuntua, eta horrela eragin horretan **indarrean dauden harreman, sinismen, faktore eta eragileak aztertzea da helburua, arreta berezia jarriaz Bilbora azken urteetan heldutako gizabanakoen ibilbide etnografikoetan.**
- **Norarte Bilboren** (eraldaketa turistikoa sakonak jasandako hiriak izaki, jatorrizko hizkuntza gutxiagotu bat duen hiriak izaki) **hiri - imajinarioak eta bere espazio urbanoen antolaketak baldintzatzen ditu bilbotarren hizkuntza - praktikak?** Edo beste era batera esanda, **norarte eremu urbano zehatz baten egoteak eramaten du herritarra hizkuntza bat edo beste erabiltzera?**
- Eta honekin jarraituz, **norarte dute eremu urbano bereko espazio ezberdinek hizkuntza - aukera txertatuta haien antolaketa, diseinu estetiko-sinbolikoa zein bestelako faktoreak direla medio?**

OINARRIAK: NONDIK ABIATU

* ***Manuel Delgado***

- *Urbanoa*: *hiria harria salbu* kontzeptutik abiatuko garela.
- hots, *negoziaezina*, *heziezina* eta *itxieзина* dena.
- Horrekin hertsiki lotuta *Anonimatorako Eskubidea*.
- eta hortik eratortzen den *Kortesia*zko *Arretarik Eza* hartzen dugu eraiki nahi den ikerketaren oinarritzat.
- herritarrak eremu urbanoan *apropiazio ez-egokien* bidez egiten dio aurre hiriaren planifikazio hegemonikoari.

Delgadok hiriaren sailkapen automatikoak eta antolaketa ez-programatuak ulertzeko erabiltzen dituen kontzeptuak hizkuntzara ekartzea izango da ahalegina, hots, espazio eta hizkuntza harremanetan jartzeko tresna gisa baliagarri zaizkigulakoan egiten da bide horren aldeko hautua: eremu urbanoan ematen diren praktika linguistikoak ulertzeko baliagarri.

OINARRIAK: NONDIK ABIATU

- **Lourdes Mendez:**
 - emakumeen edertasun kontzeptuaren **naturalizazio prozesu luzea**: menpekotasun sortzaile eta baldintza: esanahi multzo oso bat, determinatzailea ez dena baina egon badagoena. hizkuntzen erabilerak nolabait prozesu horri aurre egitera eramaten du hiztuna hizkuntza erabiltzen duen bakoitzean, bereziki espazio zehatz batzutan, adibidez turistikoak (abegikorrek ez zaizkionak).
- **Hiri osoan**, nabarmenen **eraldaketaren emaitza diren espazioetan txertatuta esanahiak**: *arreta etnografikoa hirian berriak direnekin (etorri berriak)*.
- **Naturalizazioa**: hiriaren baitan hizkuntza bakoitzari **funtzio, posizio eta espazio** zehatz batzuen asignazioa luke ondorio prozesu horrek.
- Nolabait **emakumeei asignazio pribatu / publiko dikotomian** egokitzapenak egiteak menpekotasunak sortzeko duen potentzialitatea errepikatuz (**Del Valle**).
- **Teresa del Vallek** erabiltzen duen **Sakoneko eta Ageriko egituren sailkapena** baliagarri

OINARRIAK: NONDIK ABIATU

- Espazio turistifikatuen diseinu eta planifikazioen azterketatik klabe batzuk: **hizkuntza bakoitzak zein leku merezi duen, hizkuntza bakoitzak zertarako balio duen, hizkuntza bakoitzari zein garapen aurrikusten zaion...** menpekotasun eta gutxiengo egoeran dagoen edozein kolektibori (**talde mutuak – Shirley & Edwin Ardener**) bere egoeraren klabeak
- Bestetik **Bourdieuaren habitusaren** kontzeptuarekin, **sozialtasuna subjektuari gorputzetik sartu eta pertzepzioa baldintzatzen dion heinean topo egingo genuke** hemen, eta sozialtasun horretan hiriaren antolaketaren eta planifikazioaren eraginak zein garrantzi duen aztertzea legokiguke.
- Hau da, **herritarrak “oinekin pentsatzen” (De Certeau) ote duen hori ea herritarrak “oinekin hitz egiten du” ere bihur litekeen.**

Beste era batera esanda, hiriak zabaltzen dituen balore sinbolikoek norbanakoaren hizkuntza praktika eta aukeretan norarteko eragina duten aztertu nahi da, jakinik balore sinboliko horiek biztanleari gorputzetik eta oinetatik sartzen zaizkiola eremu urbanoan dabilenari, eta are argiago, eremu urbano turistifikatuan dabilenari.

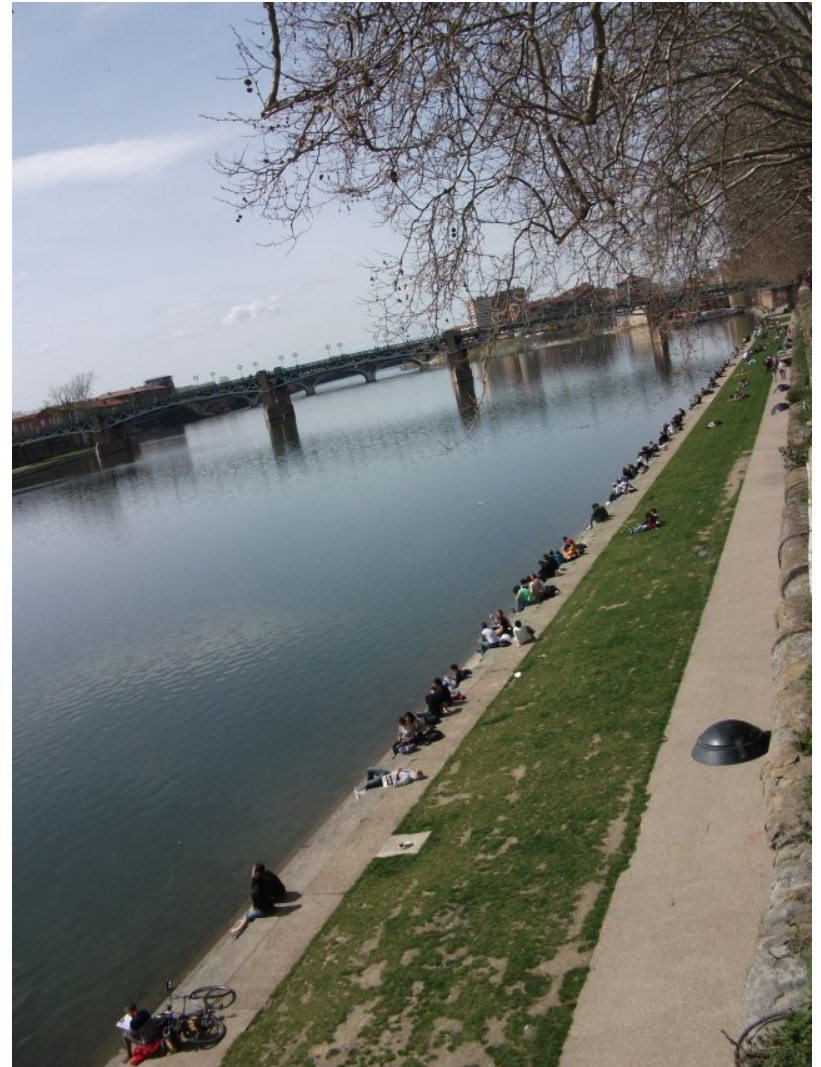
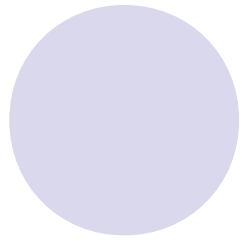
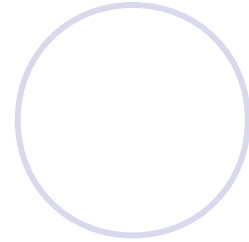
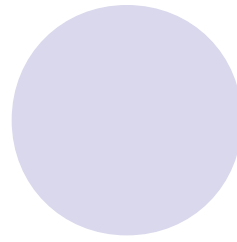
2) METODOLOGIA

- **Deustuko Ekuador Etxean** euskarara hurbiltze-saioak hiru urtez ematen ezagututako 15-20 laguneko konfiantzazko sarea (gehienbat emakumeak eta hegoamerikarrak).
- **Bizitzatik hizkuntza-bizitzara eta hizkuntza-bizitzatik bizitzara** jauzi egitea da proposamen metodologiko nagusia: elkarriketa zuzenak + elkarbizitza egoera ezberdinetan pertsonaren arabera.
- Ibilbide espazialak ezagutzeko **behaketa parte – hartzailea**.
- Dena dela, aipatu xede-talde nagusiaz gain:
 - *Bilbora azken 5-10 urteetan etorri berri den edozein herritar (jatorria gora-behera, haiengan errazago sumatuko dugulako Bilbo “berriaren” imajinarioa).*
 - *60-70 hamarkadetako inmigrazioarekin heldu ziren bilbotarrak (bereziki euskaldunengan ezarriz arreta, egotekotan, haien transmisio etenduren arrazionalitate eta motibazioen arrazoien identifikazio lana egiteko eta hiriaren imajinarioarekin harremanik duen edo ez aztertzeko).*
- Bi multzo horiek **Bilboren hiri imajinarioa (fikziozko osotasuna) apropiatu, barneratu eta horren araberako hizkuntza jarrerak eta praktikak egikaritu dituzte**. Hainbat aldagairen arabera, **beraien bizipen pertsonaletan hasi eta posizio sozialetik igarota, ideologian bukatuta**, besteak beste.

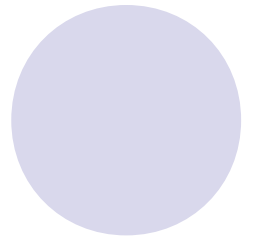
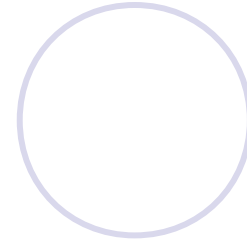
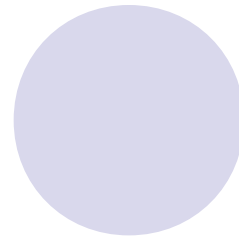
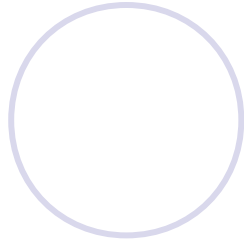
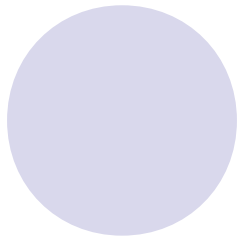
3) Espazioaren eraldaketa: sugearen kontorsioa

4) Begirada Talka (eta elkar-elikatzea):

Udalaren ikuspegi “berritzailea”

**Bilboko Hiri
Imajinarioa**

Tradizio hegemonikoa:
euskara = aldeanoa

Euskalgintza(k)

Begirada Talka Bilboko Hiri Imajinarioan:

- **Sugearen Mintzoa:**
 - **Zibismoa – Naturalizazioa**
 - **Hizkuntza gatazka = botere gatazka = gatazka estetikoa: Erakustazoka – BEC**
 - **Hiri eta hizkuntza planifikazioa <> hiritarrek apropiazio eta erabilera ez-egokiak, ez-determinatuak & esperogabeak**

I) Arrantzan: Udalaren ikuspegi *berritzailea*

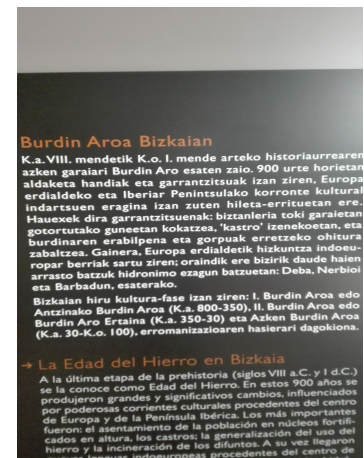
- **Donald Mc Neill (2000)**: tokiko erakundeek identitate berri baterako tresna: Guggenheim.
- Euskararen alde egiten dugu euskarari leku zentralik eman gabe.
- Hegemonia eta posizio dominantea beti (haur, gazte eta kultur arlo zehatzez gaindi – **Gutun Zuria**) gazteleraren esku, proiektzio internazionalako egitasmo-ekimenetan salbu, non ingelesak hartzen duen toki nagusia (**BEC**)
- Azpiegituretan **Bilbao eta Bizkaia-ren gaindosia**: **Bizkaia Plaza, Bizkaia Frontoia, Bizkaia Arena, Bilbao Arena, Euskadi Plaza...** (euskararekiko konnotaziorik ez, gazteleradunarentzat neutralak)

I) Arrantzan: Udalaren ikuspegi *berritzailea*

- Bilbao aldizkaria, Bilbao Turismo, Bilbao Arena, BasqueFest...
- Hiri marka: **Bilbao eta ez Bilbo**: euskalduna egotzia da praktikan eta sinbolikoki (esanahien eta pertzeptzioen arloan)
- Hiri barrurako Bilbo eta euskara agertzen da: Bilbobus, Auzokide Plana, Bilbao Izan, Bilbaobizi...
- **Unibertsaltasunetik at? Naturalizazio (infantilizazio) berri baterako oinarriak**

I) Arrantzan: Udalaren ikuspegi *berritzailea*

- **Aukera galduetan** ikusten da ikuspegi honen indarra eta ia-ahobatezkotasuna Bilbon:
 - San Mames **Barria**: Barria galdu zuen
 - San Mames – **Santimami Metroan**: Batzar Nagusiak kontra eta geltokiak aldatu gabe.
 - **EHU** Leioatik Deustuko Erriberara? Horren tokian, gune unibertsitario pribatua.
 - Aireportua: **La Paloma**
 - **Termibus?**

II) Azal - dantza: Tradizioaren pagotxa

- **Bertsio hegemonikoa:** Bilbon gaztelera da hizkuntza bakarra, are gehiago, beti egin da gaztelera eta inoiz ez euskaraz, ez bazen inguruetako baserritarrak hirira etorri zirelako (salmentan edo bizitzera, Unamunok aipatzen zituen “vestirse de txorierrico”).
- **Eguneraketa berri bat proposatzen da:** Bilbon euskarak ez du beti eta edonon balio. Gainera euskararenak bereak dira arazoak, naturalak ditu zailtasunak (eremu pribatura minorizatu izana, ustez baserri girora mugatu izana, adaptazio eza, turistentzat ez du balio, unibertsala izateko jarraitzen du hutsala izaten...).
- **Oinarriak:**
 - *Bilbon euskaraz ez da inoiz egin*, eta hortaz, **euskara=aldeano** bezalako egiak oraindik ere hirian indarrean diren ideiak dira, nahiz eta espreski hori ez den defendatuko, edo ez den horrela bere termino hotz horietan esango (**kaleko erabileran bai, bereziki bizkaierarekin**).
 - **Euskararentzako espazio berrien beharra eta bidea pilula ideologikoak zabalduz oztopatzean dago gakoa**, nahiz eta euskarari buruz zuzen-zuzenean ez den inoiz (ia-inoiz) ezer txarrik edo kontrako hitzik irakurriko. (XIX mendetik kontinuitate bat, mentalitatean, ikuspegi nagusian eta erreproduzio mekanismoetan).
 - **Problematizatu** = Polemikekin lotzea bideetako bat.
 - **Ezkutatzea** beste bat (Bilboren historia ilustratua **El Correok**: aipurik ez, **Bizkaiko Museo Arkeologikoa**: euskara eta euskal aipurik ez, literatura kostunbrista...).

II) Azal - dantza: Tradizioaren pagotxa

- *“Pero Unamuno llevaba razón cuando decía que el euskera no había sido una lengua literaria y que había retrocedido ante el castellano sencillamente porque éste era una lengua más moderna que aquél. Llevaba razón, igualmente, cuando decía que los vascos habían utilizado de siempre el castellano (o el francés) como vehículo de expresión; (...) cuando decía que Bilbao hablando en vascuence era un contrasentido”* (**Paz en la Guerraren** hitzaurrean, **Juan Pablo Fusik** 1.988, 14. or.).
- 1.882an **Album de unos Locos** Baldomero de Goyoagak idatzitako liburua adibidez (**Ereño Altunaren** edizioa, 2.002). Bertan **Baldomero de Goyoaga** bilbotarrak bere kuadrilatxoarekin (denak Bilboko Zazpi kaleetako seme txikiburgesak) , denak euskaldunen semeak, ziuraski erdi-euskaldunak gutxienez) Bizkaiko herrietara egindako irteeretako pasadizoak kontatzen ditu:
 - *“Mezié quedaba en conversación con el de la botella, pues aunque no habla vascuence, como se expresa perfectamente en **el lenguaje de los perros** no dudo que habrá conseguido entenderse con el rapaz aquel.”* (168 or.)
 - *“así como alrededor de una gran capital todo es movimiento, actividad y civilización, así también en las cercanías de estas agrestes montañas no se encuentra más que **apatía, ignorancia y fanatismo**. Por eso, el distrito de Arratia, debido sin duda a su vecindad con Gorbea, es tan **salvaje**.”* (186 or.).
 - Dimako Balzolako kobetan daudela euskaraz ez omen zekien Meziék zera dio: *“señores, un **sagusal**, he visto un sagusal volando por aquí” eta beste batek erantzun: “pues guárdalo en el **colco**”* (206 or.).

II) Azal - dantza: Tradizioaren pagotxa

- **Jon Juaristik** hurrengoa dio “el Lexicón Bilbaino”-ren inguruan: *“una mixtura de jerga infantil y del lenguaje carnalesco de las canciones y sainetes en que los bilbainos parodiaban el habla castellana de los aldeanos vascongados (...) Este dialecto descrito por Unamuno nunca existió como variedad popular y viva del castellano (...) pero su invención tuvo -como fantasma lingüístico de la melancolía- el poder de catalizar la aparición de una conciencia diferente en la burguesía tradicional bilbaina, deprimida por la pérdida del mundo recoleto de la ciudad isabelina y por la despiadada lógica del capitalismo industrial.”*

Beraz euskararen bazterketa ez eze, euskaradunek erabilitako gazteleraren irrigarritasuna zen orduko bilbotartasun burgesaren oinarri.

- *“Resulta curioso que una **academia que vela por una lengua arcaica tilde de arcaísmo a la nominación Bilbao**. Cuestiones lingüísticas aparte, que en este caso no me interesan, Bilbo no me gusta por razones de falta de eufonía y estética», opina el autor de 'Alacranes en su tinta'. **«Bilbo sí que me resulta arcaico, incluso precivilizado. Me suena agresivo, seco, a grito de guerra de los gaboni, cuando atacaban al safari en cualquiera de las películas de Tarzán»**, destaca el escritor bilbaino. En su opinión, Bilbao resulta «más acogedor, más cadencioso, reposado y cosmopolita. **En Bilbo la 'o' está demasiado pronunciada, me sugiere una bala de cañón de cuando el sitio de Zumalacárregui**. Y, además, me gusta el origen legendario del nombre Bilbao: el ánfora que cayó a la ría y que al llenarse de agua hizo 'bil-bil-bil'», y al hundirse 'bao'. Buena alegoría de una de las señas de identidad de Bilbao: darle al frasco». **«Bilbo está bien para dar nombre a una aldea»**, concluye.” (Juan Bas, El Correo, 2.006/01/26 – “Bilbao o Bilbo? Políticos, intelectuales y músicos opinan para EL CORREO acerca del dictamen de Euskaltzaindia sobre la denominación euskerica oficial de la villa”)*

- **Mikel Ortiz de Arratia** (turismo arduradun eta kultura zinegotzi ohia erreportaje berdinean): *«Sería interesante que la Academia de la Lengua Vasca -que debe ser muy estricta con la 'originalidad' de las palabras, es decir, con su origen- nos explicara por qué hemos de sustituir Bilbao por Bilbo a todos los efectos (a no ser que sólo sea cuando se hable en euskera). **Con lo que nos está costando que Bilbao represente en el mundo más de lo que ya representaba, parece que no resulta muy aconsejable andar ahora cambiando de nombres**. Y si el Ayuntamiento quiere hacer suya esa propuesta, pues nada, que nos lo pregunten antes a los bilbaínos/bilbotarrak. ¿Jo! A veces qué difícil resulta seguir como siempre, virgencita de Begoña».*

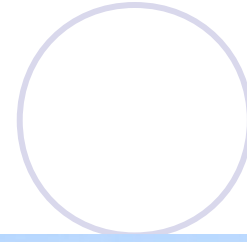
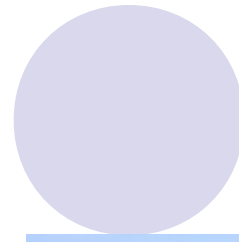
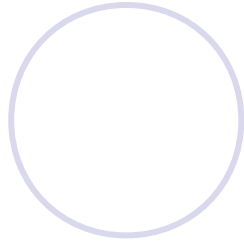
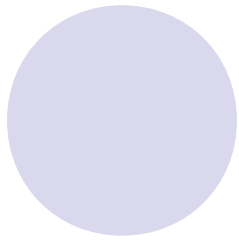
III) Metamorfosi bila: uholde arriskua

- Euskararen aldeko mugimenduen espazio, tresna, egitasmo, ikuspegi eta diskurtsoak bat eta bakarra ez dira, eta ahots bakarrez egituratzeko zailtasunak dira horren lekuko. **Euskaraldia izan da jauzi kualitatibo handi bat norabide honetan eta esan daiteke Euskaraldia izan dela urte luzeetako hainbat eragileren lanaren, espazioen, ekinaldien loratzea.**
- Diskurtso instituzionala eta hegemonikoarekin batera, euskalgintzaren praktikak hiriaren imajinarioaren baitara bere mezu, esperientzia eta bizitzen multzoa dakar, nolabait bere tokia aldarrikatzen ari dena. **Mediatikoki existitzen ez denak** (Aguilarrek Mexikoko prentsan hiriaren presentziaren desagertzea detektatu bezala, 1.998) **baditu bere zabalpenerako bideak, askotan eraginkorragoak direnak.**
- **Euskaraldia** izan da orain arteko ahalegin kolektiborik indartsuena hizkuntzen arteko harreman historikoak eta gaur eguneko argazkiaren naturalizazioa eta jarraian datorkion asignazio funtzional eta espaziala kolokan jartzeko ekinaldirik eraginkorrena.
- Orain arte zentralitate bakarra **Aste Nagusiak**. **Ertzetan** egotean egongo litzateke bi begiradek aitortzen ez dioten indarraren eta zabalkundearen gakoa. Euren bazterreko posizioan hain zuzen, ertzetik begiratzeko ahalmena, bidea eta bilbotarrekin zuzeneko harremanerako aukera ematen dien kokapenean hain zuzen.
- Ertzetatik erdigunera, zentralitatea irabazten: hainbesterako non diskurtso instituzionalak eta hegemoniko-tradizionalak onartu besterik ezin izan duten egin eta beraienetan ere txertatu. Imajinario ofizialean onartu direnaren seinale. Adibidez literatura eta idazleak: **jada ez dira “euskal idazle”, baizik eta “idazle”**. **Lourdes Mendez: “emakumeen artea-arte etnikoa” vs “artea” (zuria eta anglosaxoia).**

5) Sugea bere zuloaren bila

I. Kontorsioa bizi

I. Kontorsioa bizi

- *¿ O qué te parece importante de Bilbao para ti? ¿para mi importante? Sí, de la ciudad. Los parques. ¿Los Parques? Sí, los parques, me encantan.* (**Eileen 18 urte, 3 urte Bilbon**).
- Me gusta mucho Bilbao, mucho más que Barcelona (...) para descansar y desconectar me voy a la parte de jardín que hay al lado del puente de Bilborock (**Ana, boliviarra, 6 urte Bilbon**).
- y luego con el cielo gris y todo eso, o sea de Bilbao mi primera imagen era horrible...(…) Artxanda, sí, y la primera vez más o menos desde Begoña que ves toda la ciudad tan lleno de casas, tan denso, eso es un poco impactante...*como ¿a dónde voy no?...* dónde me has metido (**Mark, 6 urte Bilbon**).
- *eta guggenheim edo abandoibarrak zona bezala zer, zer ekartzen dizu, zer probokatzen dizu?...mueka ezin da grabatu bestela..jajja...paseatzeko ez dago txarto baina...puff... un no lugar...eztakit...despersonalizado...ez dakit norentzako egin duten...egia esan... o sea ez duzu... ikusten det erabilgarria dela eta jende pila bat erabiltzen duela eta hori ezin da, o sea, ondo.. ondo dago.. *baina zu adibidez horra paseatzera ez zoaz...behin edo behin baino nahiago ditut beste leku batzuk.. edo paseatzeko bai ondo egon daiteke baina aldi berean horrela leku bezala es como de paso o sea ez nintz...* (**Izaskun, 10 urte Bilbon**)*

II. Mintzoa aske

- *Con qué idioma vincularías a Bilbao como ciudad?...Bilbao al euskara sin duda claro, sin duda alguna, lo tienes omnipresente en todos lados...(Juan).*
- *es ke nik kriston txaskoa hartu nun iritsi nintzenean hona, o sea sartzen zera edozein tabernetan,edozein tokitan eta ez daki inork euskaraz, eta kalean ez da entzuten ezta ere, o sea, eta geo gainea ezautzen dezu jende euskalduna eta beraien artian gazteleraz hitz egiten dute, o sea, o sea hori bai iruitu zitzaidan txokantea, ez nun uste hainbesteako zenik hola... eta hori beira Orereta... puff, ez dela hitzegiten... (Laura, hiru hilabete Bilbon)*
- *¿Dónde vinculas al euskara y Bilbao? En los parques, por los niños (Pura, boliviarra, 6 urte Bilbon)*
En los puentes, me gustan mucho (María, boliviarra, 15 urte Bilbon)
- o *Gran Via*: escaparate de toda la ciudad, rumano. En el Gobierno Civil lo escucho constantemente, tocando con niños, chicas o señores
- o *Jardines de Albia*: mixto, euskara y castellano
- o *Casco Viejo*: un poco inglés, un poco euskara, un poco italiano
- o *San Mames*: euskara
- o *Indautxu*: mixto, español y euskara
- o *Deusto*: euskara y español, también guaraní.
- o *Otxarkoaga*: gitanos, romanesco
- o *Abandoibarra*: euskara y castellano
- o *Zorrotzaurre*: euskara
- o *Pozas*: euskara - español
- o *Hotel Domine*: español, inglés
- o *Ayuntamiento*: euskara en primer lugar, bai?, no sé si por obligación o qué... luego te contestan otra vez en castellano
- o *Arenal*: más mezclanza, euskera, castellano, árabe, rumano...

II. Mintzoa aske

- ...bai, bai, bai... *o sea igual etorri Markinatik egun pasa edoooo sartu Bilbon eta pum, aldatu...* nire lagunekin eta ez, baia nire gurasoek adibidez hori daaaa, o sea, erdera ia-ia eztaixxe, eta egon dendetan eta, nire amak niri erderaz Bilbon itxeoste, eta beti esate jaiot, “baina zeatik ba itxeostazu hamen erderaz”... *ta Markinan ez... ez, ez, ez, Bilbon, Bilbon daukie buruen bat, eta zan ba, eztaik nik lotsatu edo, eztaikit lotsatu edo eztaikit zegaitxik...bai, igual lekuaren arabera... ah, bai, eh... hori batek baino gehiagok esan dit, Bilbon sartu eta barruko hizkuntza, ez kanpotarrarekiko, aldatu...* baina hori nire gurasoen kintan, nagusiagoak eta, lagunekin ez behintzat... *interesgarria litzake jakitea ea batzuk norarte gordetzen duten edo norate batzuk ez, edo aldatu dan hori edo ez edo halako gauzak ez...* bai, bai, nik uste dut hori aldatu dala... *igual hori oraindik...* Bilbora etortzea zan...puff....*karo, beste mundubat, argi dago...* (**Andoni, 20 bat urte Bilbon bueltaka**)
- ...pues hona etorri nintzenean konturatu nintzen denboragaz zuzenean erdaraz egiten nuela be bai...eta esaten nuen...jo, hori da nire amaren zera, o sea, hona etorri eta erderaz...eta...kostatu jata hori aldatzea eh...egia da...eta?...eta apurka apurka...eta gaitera orain klaro...(**Oihana, Deustun eta Bilbon ikasia, azken 3 urteak bizitzen**)
- hemen askotan gertatu jatana da batueraz egiten dotela, eta segun eta nogaz, ezta eroso sentitzea, ni askoz ere erosoago sentitzen naiz holan bestean baino, baie askotan pasau jata, ez burlan, baina jajaa, “ze dinozu?”... eta ikastolan adibidez gertatu zait eh (...) ez txarto ez ona, baizik eta, eh, baserritar kontuak dire, “beitu” “eh”..klaro niri askotan eta “mira la aldeana esta qué dice”, “qué aldeana tío”... (**Oihana, Deustun eta Bilbon ikasia, azken 3 urteak bizitzen**)
- Sí que conozco familias que hablan en quechua en casa y luego en la calle hablan en castellano entre ellos (**Pura, boliviarra, 6 urte Bilbon**).
- Yo en cambio sí que oigo hablar en quechua en el Metro. Yo aprendí quechua en el trabajo, no sabía de casa, pero no lo domino. Entonces no creo que pueda dominar el euskara nunca, pero me gusta y quiero saber (**María, boliviarra, 15 urte Bilbon**).

II. Mintzoa aske

- badago bat lanin dela, badakila euskeraz gixajuak, Basaurikoa dala eta hantxe esplotatzen dute... **(Maddi, ikasketak Bilbon, orain dela bi urte buelta)**
- adibidez unibersidadian, EHUn, joaten nintzen ofizinetara eta egiten nien direktamente erderaz, bueno bueno.. oker euskaraz solasten badiet a ber ze iten diaten, hemen edozein paper..o sea, ze ba...ez nintzen fiatzen edo nik zer dakit...*bazpaere*...bai, bai, a ber ze pasa behar zen hemen...**(Maddi)**
- nire ustez da hagitz gogorra...lanian, esaten dut...nago kokoteraino email gutzik bi hizkuntzetan yartziaz...*alperrikako lana*...karo, zer erranen dut, bakarrik behar dut..bakarrik euskaraz.. ta erdiek ez diate entendintzen.. bakarrik erderaz.. ta iten dit bihotzeko mina hori ezdut eginen inoiz ez... biño doble lan hori hartzia da como...arrggggg...**(Maddi)**
- Baie hemen konturatu naiz nahiz eta askotan jakin pertsona hori euskalduna dala ya, ya osea, amore eman dut, eta erderaz egiten dut, saiatzen zara benetan eta nahigabe aldatzen dotsu errejistroa...ordu an oso nekagarria da...*osea batzukin bai egiten dezula*...bai...lotsagarri total.. Eta askotan, jo nik badakit zu euskalduna zarela, zergatik egiten duzu erderaz tio...edo galdetu, zeozer galdetu, esan eta erantzuna trrrrrrrr automatikamente erderaz... **(Oihana)**
- La persona a la que cuido habla en euskera y yo aprendo con él porque me pregunta “sabes qué es eso?” y me habla y así le voy entendiendo y voy aprendiendo **(Michelle, Guatemala, 3 urte Bilbon, Guatemalan bertako hizkuntza bat supermerkatuan lanean ikasi zuen)**
- En la residencia la única que le habla en euskera un poco soy yo y se pone muy contenta conmigo **(Alicia, paraguaidarra, Bilbon 10 urtez, guarani hizkuntza Deustun ikasi du herrikideekin).**

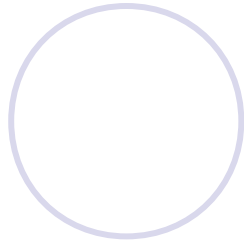
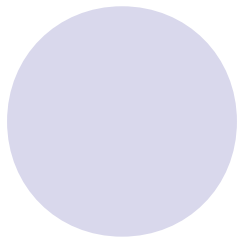
III. Eremuarteak: Sugearen padurak

III. Eremuarteak: Sugearen padurak

- **Euskalgintzak (zabalean):** lur hartzeko pistak, aukera bat, gune bat, espazio bat, harremanetarako bide bat, konfiantzarako esparru bat, elkartrukerako eremu bat, sarbide bat ingurune ia-esklusiboki gazteleradunean.
- **Alicia (guarania, hemen berreskuratua hizkuntza):** Berbaizuko bazkide eta umea gure sormen tailerretara apuntatzen du
- **Adama (Maliko errefuxiatua):** Mullerenean kontzertu batean, “en estos momentos es cuando me entran muchas ganas de aprender euskara”
- **Elena (Cuzcotik 2.015an amodioagatik etorria):** saio hauetara eta jarraian euskaltegira etorri zenetik. Bere bikote bilbotarraren hitzetan: “fuisteis sus primeros amigos aquí”
- **Milena (antolatzaileetako bat):** aurten H.E.O. eta saioetara
- **Palomak alaba Rositari** euskaraz hitz batzuk (gazteleraz egiten dio aymara utzita) eta ipuin irakurketak
- Euren kabuz youtuben euskarazko kantak (“he estado mirando canciones”)
- Euskaraz funtzionatzen duten gune, ekitaldi, esparru eta jendeekin lehen aldiz egon dira euretako asko.

**6) Hizkuntzaren erabilera hirian:
proposamen teoriko bat**

***Ikasketa korporala: gozamen & problemen
araberako ikasketa***

ERABILERA SOZIALAREN ARRAZOI NAGUSIAK KULTURALAK DIRA:

Euskararen kontrako **ideologia** oso indartsua, sakonekoa, historia eta erro luzekoa: Mentalitate Kolektiboen indarra.

- Elikatzen da etengabe, forma berriak hartzen ditu (“*euskara superguayena da*”) ondorio berberarekin: hizkuntzaren aurrerapausuak eta erabilera oztopatzea.
- Hizkuntzaren kontrako ideologia korporalizatua dugu eta korporalizatzen dugu, eta **sinesmen** gisa barneratzen dugu:
 - **Problemen araberako ikasketa**
 - **Anonimatorako eskubidea urratzeak** kostea du: **estigmak** (transmisio etenak 80.- 90. hamarkadara arte, eta orain?)
 - **Espazioak** (hirigintza-baldintza espazialak, ingurune soziala hartuta) ez gaitu determinatzen, bai baldintzatzen: harreman sozialak + esanahiak
 - **Posizio sozialak** ez gaitu determinatzen, bai baldintzatzen
 - **Hizkuntz(ar)en arlo estetikoak**, formak, politikoa izateaz aparte, eragin nabarmena eta determinantea du. Desegituraketa formalak (jergarik ez, exijentzia maila altuak, titulitisa, aurriritziak...) euskara problematizatzen du.
 - **Plangintza instituzional nagusia** (hirigintza, hizkuntza...) gazteleraren aldekoa da. Horren aurrean apropiazio-jarrera egoki-ez-egokiak hiritarrek.

ALDAKETA KULTURALA DA, BERAZ MANTSOA:

* Hizkuntzaren erabilera **eraikuntza kulturala** da, aldi berean pertsonala eta soziala, eta euskararen gainean ezarritako **zamak deseraiki** behar dira erabileran aurrerapausu nabarmenak eman ahal izateko

* **Mentalitate kolektiboak aldatu eta berriak ari gara eraikitzen**, atzetik datozen euskararen kontrako tradizioei **diskurtso eta praktika** gero eta sendoagoak aurkezten dizkiolarik euskaldungoak.

* **Hizkuntzaren aldeko ideologia** ere korporalizatzen ari gara:

- **Gozamenaren arabera**ko ikasketa gero eta sendoagoa
- **Harreman zuzenak** dira berme nagusia - mikrosareak
- **Estigmak garaitzeko** (sinesmenak deseraikitzeko) aukera eta baliabide gehiago
- Euskarazko **kultura osotasun bat** osatzen ari da maila askotan
- Euskara poliki **prestigio soziala** irabazten ari da
- **Hizkuntza aniztasun berria** aliatua da
- **Euskaraldia** praktika kolektiboa > jauzi kualitatiboa > pertzepzioa pertsonala > erabilera handitu da hiruzpalau hilabetetan helduen artean Bilbon.

7) Eztabaidarako galderak

- 1) Hiri Imajinarioan elkar-eragiten ari diren fikziozko ereduen oinarriak noraino dira egonkor eta noraino aldakor? Noraino diote erantzuten errealitatearen aldaketari eta noraino beste ereduen eraginari? Bestela esanda, posible ote da horien oinarrien erabateko aldaketa (sakoneko egiturak) eta ez soilik aldaketa partziala (azaleko egiturak)?
- 2) Hiriaren planifikazio urbanoak sortzen dituen eremu-arteetan ematen diren esperientziak eta praktikak benetan dira diskurtso eraiki hegemonikoetatik askatzeko bideak? Zergatik? Era berean, planteatu daiteke askatzeko bide horiek ideologiaren bidez etor litezkeela, hiriaren eraikuntza urbanistikoaren prozesuaren gain hausnartzeari badagokio edota herritarraren hizkuntza - aukeren eraikuntzari bagagozkio?

Eztabaidarako galderak

- 3) Hizkuntza baten erabileran *Problemen araberako ikasketa* (zailtasun eta gatazkek sortutako penalizazioak direla bide erabilerari espazio eta egoeraren arabera muzin egitera eramaten duen prozesu *korporala*) eta *Gozamenaren bidezko ikasketa* (bizipen eta esperientzia baikor eta emankorrek direla bide erabilera espazio eta egoeraren arabera areagotzera eramaten duen prozesu *korporala*) norarte dira errealak? Planteatu daiteke halakoen eragina? Edo bestela esanda, egotekotan, zein dira faktore nagusiak Bilbon bi ikasketa prozesual eta korporal hauetan?
- 4) Planteatu ote liteke hizkuntza aukeraren ikasketa bat dagoela memoria korporal eta historikoaren emaitza gisa? Eta gure kasuan eremu urbanoak eta eremu urbano horretan indar-norgehiagokan ari diren hizkuntz(ar)en gaineko ikuspegiak memoria korporal - historiko horretan txertatzen zaizkigunetik (baldin bazaizkigu) hizkuntza aukeran eraginik dutela?
- 5) Bilbon ibaiarekin-itsasadarrarekin eman daitezkeen antolaketa “automatikoak” zergatik izan daitezke hegemonikoa ez den hizkuntzarentzako aukera, hegemonikoa ez den ikuspegi espazialarentzako izan daitekeen bezala? Edo nolabait errekurtsio poetiko-metaforiko gisa balio duenak ez du benetan ezer ekartzen planteamendu teoriko bezala?

8) Formulazio posible bat

“Bilboko eraldaketa espaziala, hiriak euskararekiko zabaltzen dituen mezuen funtsezko osagarria izan, eta euskararen gaineko ikuspegien zabalpenean ematen den norgehiagokan eragiteaz gain, diskurtso ezberdinen produkzioan elementu bazterrezina da. Eraldaketa horrek hiztun berriek euskarara hurbiltzeko urratu beharreko bidea eta hiztunen erabilera baldintzatu egiten du, euskararen berreskurapen prozesuaren abiadura markatu eta bere lehen mailako osagai bihurtuz”.

- ◆ Gaur gaurkoz, Bilboko begirada Talkan euskarak ez du zentraltasunik ez du askitasunik, ez du legitimazio sozial nahikorik. Valentzia bezalako hiri batek jartzen digu ispilua:
 - ◆ Corts Valencianes
 - ◆ Cor de la Generalitat
 - ◆ Ciutat de les Arts i les Ciències
 - ◆ Palau de les Arts, Oceanogràfic, Hemisfèric
 - ◆ Estació del Nord
 - ◆ Taxisten nabigatzaileek kale-izenak katalan hutsez
 - ◆ Ajuntament de Valencia...

“Itzultzerakoan, esaten zuen batzuetan: <ez dut ulertzen zergatik esaten duten Bilbon ez dela euskaraz egiten, gaur ez dut nik besterik aditu>”

(1958 – Memoriak. Mikel Laboaren biografia bat)